

Åpen høring i Stortingets næringskomité

Landbruks- og matpolitikken. Velkommen til bords (Meld. St. 9 (2011-2012)).

Representanter fra
Spire, Utviklingsfondets ungdom

Mari Gjengedal

Leder for matutvalget i Spire

Mob: 970 45 683

mari.gjengedal@gmail.com

Siv Maren Sandnæs

Medlem i matutvalget i Spire

Mob: 970 28 529

smsandnaes@gmail.com

Spire er Utviklingsfondets ungdomsorganisasjon og teller i dag i overkant av 400 medlemmer. Spire jobber for en rettferdig og mer bærekraftig fordeling av verdens ressurser. Vi ønsker å se de store sammenhengene bak det som skaper urettferdighet. Derfor jobber vi med miljø, matsikkerhet og internasjonal handel.

Vi vil med dette komme med innspill på forhold som er viktige for å bidra til rettferdig og bærekraftig landbruks- og matproduksjon i et globalt perspektiv.

Kort oppsummert: Spire mener at Stortingsmeldingen er forvirrende og at den har alt for få forslag på faktiske tiltak for å gjennomføre målene som beskrives. Våre to hovedinnvendinger er at det er mangel på tiltak som skal sikre at Norge bidrar positivt i den globale matvaresituasjonen, og at det er bemerkelsesverdig hvordan Stortingsmelding 9 (2011-2012) ikke samstemmer med Stortingsmelding 14 (2010-2011) når det kommer til å ta landran¹ på alvor.

Spire har følgende to hovedinnvendinger til Stortingsmelding 9 (2011-2012):

1. Kommentar til meldingen i sin helhet – manglene tiltak for økt global matproduksjon

I meldingen blir det innledningsvis nevnt at vi står overfor store framtidige utfordringer for å sikre nok mat til jordens befolkning. I 2050 kommer vi til å være anslagsvis 9 milliarder mennesker, og det er et klart behov for å øke produksjonen av mat på verdensbasis. Det er også klart at matproduksjonen må skje på en bærekraftig måte, og i tråd med verdens ressurser. Derfor syns Spire det er rart at spørsmålet om hva slags mat som skal produseres ikke blir behandlet i meldingen. Mange vestlige land fortærer uforholdsmessig mye av jordens matressurser på bekostning av verdens sultne. Spire ser derfor nødvendigheten av at regjeringen legger til rette for mindre forbruk på toppen av næringskjeden, altså kjøtt, og mer forbruk av korn og grønnsaker. Vi stiller oss derfor undrende til at den høye kjøttproduksjonen ikke blir kommentert i sammenheng med global matsikkerhet.

---

¹ Landran innebærer at utenlandske investorer tar over landområder og naturressursene som hører til i utviklingsland ved å overta eierskap eller bruksrett til jorda.

Spire er opptatt av en rettferdig fordeling av verdens ressurser, og tilgang på nok og riktig mat for alle. Regjeringen etterstreber en høy selvforsyningsgrad. Dette er viktig både for Norges robusthet som matprodusent, for Norge som klimanasjon, og også i solidaritetsøyemed gjennom Norges medvirkning til å sikre mattilgang for land i andre deler av verden. Spire stiller seg imidlertid skeptisk til at importerte råvarer til kraftfôr ikke regnes med når selvforsyningsgraden skal regnes ut. Hvordan kan en gris eller kylling være norsk når den er føret med utenlands fôr? Norge benytter seg her av utenlandske ressurser til eget bruk. Dersom det er alvor bak ordene på side 11 der det står "Regjeringen ser på den globale matsituasjonen som et viktig bakteppe når framtidig matproduksjon i Norge skal vurderes", så mener Spire at Stortingsmeldingen er nødt til å reflektere et ønske om at Norge i mindre grad skal importere mat (her innregnes kraftfôr) fra utlandet og forslag på konkrete tiltak for å oppnå dette målet. Norge er i et solidaritetsperspektiv nødt til å bidra til økt matproduksjon på verdensbasis gjennom å øke nasjonale dyrkningsareal.

2. Kommentar til avsnitt 2.1.2 – mangel på samstemthet og landran

I Stortingsmelding 9 på side 37 står det at "Økte internasjonale investeringer i landbruket [i utviklingsland] kan være viktig for landenes økonomiske utvikling, men må følge nasjonalt regelverk for å sikre lokalbefolkningens rettigheter og miljøverdier." Dette standpunktet er ikke samstemt med kapittel 3.5 i Stortingsmelding 14, (2010-2011) "Mot en grønnere utvikling". Der stadfestes det at "...svak regulering av kommersielle landinvesteringer i mange utviklingsland har ført til at flere investeringer omtales som landran. Investorene tjener penger på landområdene uten at det genererer økte inntekter for vertsnasjonens økonomi."

Dette tilsier altså at selv når det nasjonale lovverket følges, så kan ofte reguleringen være såpass svak at investeringene ender opp med å ikke bidra til økonomisk utvikling nasjonalt eller lokalt, slik det er skissert i Stortingsmelding 9. Løsningen er altså ikke så enkel som å "følge nasjonalt lovverk".

I tilfeller der internasjonale investeringer ikke gagnar nasjonen selv er det snakk om landran: Lokalbefolkningen mister tilgang til viktige naturressurser og råvarer eksporteres uten at det stimulerer til foredlingsindustri. Lite verdier blir igjen i landet, noe som ikke bidrar til utvikling. For å sikre seg mot landran må Norge ikke tillate import av biodrivstoff, gjødsel, dyrefôr eller mat som har blitt dyrket på ranet land.

Spire ønsker en samstemt norsk politikk som tar landran på alvor og oppfordrer derfor komiteen til å ta en titt på Utenriksdepartementets Stortingsmelding 14 (2010-2011) angående landran. Videre mener Spire at fokuset på løsninger er bedre representert i tidligere avsnitt i Stortingsmelding 9 under punkt 2.1.2: "Bedret organisering av småbønder og sikring av deres tilgang til produksjonsressurser som jord vann og såfrø". Det må investeres i infrastruktur på bygda i Sør, markedstilgang og fordelingsindustri av råvarer fremfor å ta eierskap til naturressurser.

I tillegg til disse to hovedpunktene har Spire følgende innvendinger å komme med:

- Kommentar til avsnitt 2.1.1 - Økt handel gir ikke automatisk redusert prissvingning
Under dette avsnittet står det at: "Begrenset handel med mat over landegrensene bidrar til at matvarer er utsatt for prissvinginger". Spire mener det er viktig å anerkjenne at økt handel i seg selv ikke nødvendigvis vil sikre stabile matpriser og stabil mattilgang for land i Sør. Det er svært mange ulike faktorer (slik som uregulerte finansmarkeder og lite politisk handlingsrom for prisregulering) som bidrar. Vi syns dessuten at det er forvirrende at denne setningen kommer rett etter en setning som stadfester at økt import har gjort land mer sårbare. Spire ønsker å fjerne setningen som sier at økt handel automatisk gir med stabile matvarepriser.
- Kommentar til avsnitt 4.2.2.1 og 4.2.2.3 - Avvikling av eksportstøtten
Spire mener det er viktig å avvikle all bruk av eksportstøtte for landbruksvarer, uavhengig av en ny WTO-avtale, da eksportstøtte for norske landbruksprodukter har negative konsekvenser for landbruk i Sør. Eksportstøtten gir de norske produktene en fordel som bøndene i Sør ikke har mulighet til å få, og vi får dermed en ujevn og urettmessig konkurranse på verdensmarkedet. Norges nasjonale interesser vil, sammenlignet med bønder i Sør og deres interesser, i liten grad bli påvirket av avvikling av denne eksportstøtten. Dersom Norge virkelig ønsker å bidra som en konstruktiv internasjonal aktør (slik avsnitt 1.3.4. vektlegger) må eksportstøtten avvikles.
- Kommentar til avsnitt 4.5.2.4 - Videreforedling av råvarer i Norge som klimatilak
Som et ledd i å redusere klimaendringene ønsker Spire at norsk landbruks- og matpolitikk skal sikre at norske råvarer videreforedles i Norge (dersom sluttproduktet også skal selges til det norske markedet). Dette vil redusere klimautslippene ved transport.
- Kommentar til avsnitt 5.2.2 - Mer offensiv holdning til miljø- og klimamerking
Spire stiller seg positive til Departementets arbeid med miljø- og klimamerking av matvarer, men mener at en mer offensiv holdning er nødvendig. Vi ønsker å se at Departementet uttrykker vilje til å tilrettelegge for implementering av slike merkeordninger så snart gode standarder er utarbeidet.

Spire ønsker å takke for prioritering av følgende områder:

- Kommentar til 1.3.4 – Norge som konstruktiv internasjonal aktør
Internasjonalt samarbeid om et mer klimariktig jordbruk og økt satsning på støtte til landbruk i utviklingsland. På dette punktet håper vi at landbruks- og matvaredepartementet vil samarbeide med henholdsvis miljøverndepartementet og utenriksdepartementet slik at det er mulighet for å sikre samstemthet innenfor norsk politikk på områdene.
- Kommentar til 1.6.4 og 9.1 – Landbruket har ansvar for klimakutt
Anerkjennelsen av at landbruket må ta sin del av ansvaret for å redusere klimagassutslippene. Her ser vi frem til mer konkrete målsetninger i den kommende klimameldingen.

- Kommentar til 1.6 og 5.5 – Økologisk jordbruk er viktig
Anerkjennelsen av at økologisk jordbruk kan ha en miljømessig, sosial og økonomisk positiv effekt.
- Kommentar til 3.7.1.1 – Føre-var ovenfor GMO
Videreføring av en restriktiv GMO-politikk. Her vil vi trekke frem at vi særlig er stolte over at Norge ønsker å være med på å motvirke monopollignende tilstander for GMO-teknologi.
- Kommentar til 4.2.5 – Null toll for MUL
Null toll ovenfor MUL-land.

VEDLEGG

Tekstutdrag fra avsnitt 3.5 i Storingsmelding 14 (2010-2011) "Mot en grønnere utvikling":

Arealbruk

Konkurransen om bruk av jorda til ulike formål, som matproduksjon og produksjon av biodrivstoff, tiltar globalt. Befolkningsvekst og økt etterspørsel etter mat, fôr, fiber, trevirke og brensel øker behov for mer jordbruksareal. Dette fører til et stort press i områder som også er viktige for karbonbinding og for bevaring av naturmangfold. Det er derfor viktig at hensyn til både miljø og utvikling ivaretas gjennom bedret arealforvaltning. Dette krever en helhetlig tilnærming til forvaltning av jord, vann og skog der fattige sikres tilgang til naturressurser som utgjør deres livsgrunnlag.

De høye og ustabile mat- og energiprisene har siden 2008 medført en kraftig økning i interessen for å investere i jordarealer for produksjon av mat og ulike former for bioenergi, som soya, sukker og maisproduksjon. Det typiske bildet har vært store investorer, nasjonale og utenlandske, som kjøper eller langtidsleier til dels svært store areal i utviklingsland.

Slike investeringer vil kunne skape nye inntekter for staten og har også et betydelig potensial for fattigdomsbekjempelse, gjennom lokal sysselsetting, investeringer i infrastruktur og flere energikilder.

Men svak regulering av kommersielle landinvesteringer i mange utviklingsland har ført til at flere investeringer omtales som landran. Investorene tjener penger på landområdene uten at det genererer økte inntekter for vertsstatens økonomi.

Samtidig har den globale REDD-satsingen (reduerte utslipp fra avskoging og skogforringelse i utviklingsland, jf. kapittel 4) ført til gryende interesse i å bevare skogområder med tanke på karbonlagring, noe som ytterligere kompliserer arealforvaltningen i utviklingslandene. I verste fall kan det oppstå klassiske interessekonflikter mellom ønsket om å bevare naturressurser for å bøte på klimaendringer, og lokalbefolkningens behov for å drive jakt, fiske, sanking, hogst og jordbruk i det samme området. Lokalbefolkningens støtte er avgjørende for at bevaring av naturressurser skal lykkes. Inntekter fra bærekraftig bruk må derfor være større enn bare kompensasjon for tap av ikke-bærekraftig bruk.

Problemet oppstår når slike investeringer ender opp med å frata lokalbefolkningens rettigheter til å bruke området. Ofte er ikke disse rettighetene formelle, og lokale bønder mister tilgang til jordområder de tradisjonelt har gjort krav på. Uten eierskap til jorda som blir leid bort eller solgt, mister de både boligen og tilgangen til jord- og skogressurser som er avgjørende for å sette mat på bordet. De får heller ikke kompensasjon når eiendom konfiskeres eller skogen lukkes av vernehensyn. I den grad det eksisterer formelle eierskapsstrukturer for jordområdene er det i all hovedsak menn som har tilgang til disse. Kvinnene taper derfor dobbelt når jordområder forsvinner. Størrelsen på mange av investeringene tilsier at de i seg selv bør være i tråd med, og en del av, nasjonal arealplanlegging. Det blir derfor viktig å bidra til nødvendig kapasitetsbygging, nettopp med tanke på utforming av planer for bærekraftig arealbruk. Planene skal ta miljøhensyn, men uten at det går på bekostning av lokalbefolkningens bruksrettigheter eller nasjonal vekst, gjennom utvikling av nye markeder, kunnskaps- og teknologioverføring og rettferdig skattlegging. En viktig komponent er å støtte det sivile samfunnet som kontrollerer myndighetenes salg og leie av jordbruksområder til andre land eller private selskaper, og å bygge opp under regionalt samarbeid.

Det er også behov for internasjonale bærekraftstandarder for landbruksinvesteringer i utviklingsland så vel som internasjonale standarder for bærekraftig produksjon av biodrivstoff og annen bioenergi. Norge arbeider for å utvikle slike regler gjennom blant annet FNs ernærings- og landbruksorganisasjon og Verdensbanken, og innarbeider EUs system med bærekraftskriterier for biodrivstoff som nedfelt i EUs fornybar energi- og drivstoffskvalitetsdirektiv. Norge støtter FNs kommisjon for bærekraftig utvikling, som gir anbefalinger om hvordan man skal utforme politikk og systemer som baserer seg på økologisk potensial og bærekraftig arealbruk.